

DELRAPPORT

Sammanställning av enkätsvar från handledare och befattningshavare

INLEDNING

En del av projektarbetet är att genomföra en probleminventering rörande utbildningen på forskarnivå. Ett led i detta arbete har varit att tillfråga handledare av doktorander och olika befattningshavare vilka problem de upplever med forskarutbildningen och huruvida de har funnit någon lösning på dessa problem.

Tillvägagångssättet har varit att skicka ut en enkät via e-post till samtliga fakultetsmedlemmar (med hjälp av fakulteternas namnlistor) och till prefekter, avdelningschefer samt utbildningsledare. Frågorna hade öppna svar och skilde sig något åt beroende på om enkäten gick ut till handledare eller befattningshavare. Följande frågor ställdes till handledare:

- Vilka flaskhalsar i forskarutbildningsprocessen har du som doktorandhandledare erfarenhet av? Vilka hinder för kvalitet och tidshållning har du mött under dina handledningar, från antagning till disputation?
- Hur har du löst de problem som du har mött med olika doktorander under utbildningsprocessen? Har du några goda exempel på hur du har löst olika problem? Bifoga gärna eventuella dokument etc. som du/ni använder er av.
- Den individuella studieplanen är tänkt att fungera som ett stöddokument för både handledaren och doktoranden i utbildningsprocessen. Hur upplever du att den gör det? Finns det några förändringar du anser kan genomföras för att förbättra den individuella studieplanen.
- Finns det någon annan typ av stöd (i form av exempelvis mallar, dokument, policybeslut, checklistor etc) som du saknar eller tycker inte fungerar för att förbättra forskarutbildningen?
- Vilka kvalitetsindikatorer (mätbara parametrar) för forskarutbildningen, både avhandlingens och utbildningens kvalitet, använder du. Vilka kvalitetsindikatorer tycker du generellt ska användas? Skulle du ha nytta av en sådan lista av indikatorer?

Till de olika befattningshavarna ställdes följande frågor:

- Hur anser du, som befattningshavare, att forskarutbildningsprocesserna fungerar? Vilka flaskhalsar i forskarutbildningsprocessen har du (i din roll som prefekt, utbildningsledare etc.) erfarenhet av? T.ex. vilka hinder för kvalitet och tidshållning har du mött? Vilka förändringar/förbättringar anser du kan/bör genomföras i syfte att förbättra kvaliteten i forskarutbildningen?
- Vilken är din syn på den individuella studieplanen i egenskap av befattningshavare? Vilka förändringar/förbättringar i den individuella studieplanen och/eller hanteringen

av den anser du kan/bör genomföras i syfte att förbättra kvaliteten i forskarutbildningen?

- Vilka kvalitetsindikatorer (mätbara parametrar) för forskarutbildningen, både avhandlingens och utbildningens kvalitet, använder du. Vilka kvalitetsindikatorer tycker du generellt ska användas? Skulle du ha nytta av en sådan lista av indikatorer?

Totalt inkom 32 svar fördelar mellan institutionerna enligt tabellen nedan. Svarefrekvensen är relativt låg. Som det framgår i tabellen svarade ingen från institutionerna Pedagogik och lärande samt Rymdteknik.

Institution	Handledare	Befattningshavare
Arbetsvetenskap	5	1
Hälsövetenskap	1	--
IES	5	1
LTU Skellefteå	4	1
Matematik	1	1
Musik och medier	--	1
Pedagogik och lärande	--	--
Rymdvetenskap	--	--
Samhällsbyggnad	1	1
Språk och kultur	--	1
Systemteknik	4	--
TFM	3	--
TKG	1	--
Totalt	25	7

Intervjuer

Utöver enkäten har ett antal intervjuer genomförts. I enkäten hade mottagaren möjlighet att begära en intervju för att på så sätt lämna sina synpunkter. Även ett visst antal utvalda personer med en nära koppling till eller intresse för forskarutbildningen har intervjuats.

IDENTIFIERADE FLASKHALSAR I FORSKARUTBILDNINGEN

Med flaskhalsar avses hinder av i alla avseenden, det vill säga hinder för att nå examen i tid och hinder att uppnå hög kvalitet. Baserat på enkätsvaren, både från handledare och befattningshavare, har några generella flaskhalsar identifierats. Svaren sammanfattas under rubrikerna nedan.

Finansiering

Finansieringen av doktorander i allmänhet och kravet på extern finansiering i synnerhet upplevs som en flaskhals i forskarutbildningen. Många upplever att det tar alldeles för mycket kraft och tid att söka pengar och det går ut över den tid man har till förfogande för handledning. Svårigheter att finna finansiering kan också leda till att doktoranden får byta fokus mellan licentiat- och doktorsexamen. Kopplat till rekryteringen av doktorander innebär finansieringsproblemen att lämpliga kandidater inte kan anställas när de är tillgängliga.

Tidsaspekter

Ur enkätsvaren kan en rad olika tidsaspekter utläsas. Inte bara för doktoranden utan även för handledaren. Några av de aspekter som nämnts är att doktorander överutnyttjas i undervisningen och/eller administrationen, mycket på grund av brist på lärare. Även ”felmarginalen” i tidsplaneringen lämnar inte mycket utrymme om doktoranden hamnar i en

vetenskaplig återvändsgränd eller om doktoranden har en långsam mognadsprocess. Ett annat upplevt problem är att skapa tid för handledning av doktorander. Söka finansiering, diverse administration och undervisning upptar för mycket av handledarnas tid. Tid för egen forskning är en bristvara och utan egen forskning avtar förmågan att handleda. Många doktorander får i alltför hög grad klara sig själva, åtminstone i början av utbildningen då tiden kan rinna i väg utan att så mycket skapas.

Förarbete och rekrytering

Bristande planering och utformning av avhandlingsprojekten är ett problem som nämnts och kan leda till att disputationen fördröjs. Även urvalet av doktorander kan göras bättre. Fokusering på vad doktoranderna ska göra kan förbättras, främst i början av utbildningen. Uppföljning av prestation kan göras bättre, också det främst i början av utbildningen. Även doktorandernas alltför grunda kunskaper inom deras forskningsområde upplevs som en flaskhals.

Forskningsmiljöer

Sjukdom och andra oförutsedda händelser har också gjort att situationen tidvis varit osäker och oklar för såväl doktorander som handledare. Detta är främst en effekt av att LTU har alltför små ämnesmiljöer/seniora forskarmiljöer. Det leder till extremt stor personkänslighet, det vill säga, ett fåtal enskilda personers situation/problem kan få besvärliga följder. Viktigt att det finns en bra miljö med aktiva seniorforskare. Också viktigt att handledare/biträdande handledare hittar en tydlig rollfördelning, som dock säkert bör och måste se olika ut för olika doktorander och projekt och inte minst beträffande handledarnas ”komparativa” fördelar vad gäller kompetensprofil i förhållande till olika projekt. Det är väldigt oklart vilka doktorandkurser, som finns tillgängliga vid andra institutioner och när och om de ges. Det anses också viktigt att skapa volym i forskarutbildningen.

Rekommenderade verktyg för att minimera effekten av flaskhalsarna

- Öka doktorandtjänstbidraget.
- Förändringar/förbättringar: Uppföljningsmöten med handledare och biträdande handledare minst två gånger per år. Avhandlingen diskuteras på ett pajsseminarium innan disputationen.
- Ett mer samlat gemensamt kursutbud för doktorander behövs. Nu är det spretigt och många gemensamma kurser är upplagda så att de enbart passar doktorander inom några få ämnen.

EXEMPEL PÅ LÖSNINGAR PÅ OLIKA PROBLEM

Den vanligaste synpunkten är att det inte finns någon generell lösning på problem som man möter med olika doktorander. Doktorander är olika och därför blir det olika lösningar från fall till fall. Något som ofta nämns som bra, är en tät kontakt mellan handledare och doktorand. I en sådan individuell kontakt får man möjlighet att planera, följa upp och diskutera forskningen i detalj. Det är bristen på tid som begränsar utrymmet för detta, inte bristen på formella dokument. Det framkommer även att det ofta kan vara en fördel att ta hjälp av andra handledare och internationella experter för att tillföra mer kompetens.

ANVÄNDNINGEN AV ISP SAMT DESS UPPFÖLJNING

Generellt upplevs den individuella studieplanen som ett bra stöd av handledare. Den upplevs fungera som ett stöd eftersom den tvingar både handledare och doktorand till mer planering än vad som annars skulle ha skett. Men betraktas också som ett formellt avtal mellan doktorand och arbetsgivare gällande ömsesidiga åtaganden. Det nämns dock att en alltför detaljerad studieplan kan skapa byråkratiska spärrar som hämmar forskning som i hög grad bör drivas av nyfikenhet och upptäckarlust. Överlag finns det inget behov av ändringar i den aktuella individuella studieplanen.

BEHOV AV KOMPLETTERANDE STÖD I FORM AV MALLAR, CHECKLISTOR MM

Den individuella studieplanen fungerar bra som den är och det finns absolut inget önskemål om ytterligare stöd i form av mallar, checklistor mm, is syfte att förbättra forskarutbildningen.

IDENTIFIERING AV KVALITETSINDIKATORER FÖR FORSKARUTBILDNING

Det påpekas att kvalitetsindikatorer kan vara ämnesspecifika och en ämnesövergripande lista kan därför vara svår att tillämpa. De flesta verkar dock lyfta fram vetenskapligt granskade publikationer i internationella tidskrifter som den främsta kvalitetsindikatorn och därefter publicering av vetenskapligt granskade konferensbidrag.

Några mindre vanligt förekommande synpunkter var: För indikatorer som är mer generella (framför allt rörande utbildningens kvalitet), kan målmatriken för forskarutbildning med fördel användas. Den anses vara innehållsrik och kan användas aktivt i ett tidigt skede i forskarutbildningsprocessen. Målmatriken innehåller många bra mål med ett försök till kvantifiering. En andra synpunkt var att införa en utökad betygsskala för doktorandkurser nämnts som ett kvalitetsmått. Att bara ha U och G som slutbetyg främjar inte kvalitet samtidigt som en högpresterande doktorand inte motiveras tillräckligt. Forskarutbildningskurser bör även kunna kursutvärderas på liknade sätt som grundutbildningskurser. Även doktorandernas insatser i kursen bör utvärderas. Någon tyckte att antal examina kan fungera som indikator tillsammans med antalet avhopp samtidigt som flera påpekade att kvallite och kvantitet inte alltid går hand i hand.

SLUTSATSER

Resultaten från e-post enkäten baseras på en relativt låg svarsfrekvens men med de genomförda djupintervjuerna kompletteras resultaten. Undersökningen visar att:

- En stor del av handledarna tycker att finansieringen av doktoranderna fungerar dåligt.
- Behovet av handledning är betydligt större än tidsutrymmet som ges.
- Rekryteringen av doktorander är väsentlig för kvaliteten på forskarutbildningen.
- På grund av svaga forskarmiljöer som är känsliga för små personalförändringar kan doktorandens arbete bli lidande.

Dessa slutsatser bekräftas av resultaten i den rapport som genomfördes av SCB på uppdrag av TCO, Fackförbundet ST och Sveriges förenade Studentkårer (SFS) under första kvartalet 2008 (Livet som handledare vid Ltu).